

Canllaw Cadeirio a Choroni

Sara Down yng Nghadair Eisteddfod Llanwrtyd 2014 gyda Garry Owen ar y chwith eithaf.

Ychydig ddyddiau cyn Eisteddfod Llanwrtyd eleni derbyniodd Mei Mac, un o'n Swyddog Datblygu, ymholiad unigryw.

Arweinydd seremoni cadeirio'r eisteddfod oedd Garry Owen ac roedd yn awyddus iawn i wybod mwy am arwain seremoni felly gan nad oedd wedi cynnal un o'r blaen. Wrth reswm, fel sawl un ohonom, roedd wedi bod yn bresennol mewn nifer o eisteddfodau lle bu cadeirio a choroni ond erioed wedi arwain mewn un. Y cwestiwn felly a oedd modd i'r Gymdeithas ei helpu ar fyr rybudd? Cafodd Mei sgwrs â Garry i'w roi ar ben

ffordd. Yna aeth Mei ati i lunio canllawiau ar gynnal seremonïau cadeirio a choroni.

Mae'r canllawiau'n cynnwys trefn seremoni cadeirio (yr un yn y bôn yw seremonïau cadeirio a choroni) ynghyd â geiriad Gweddi'r Orsedd, Cân y Cadeirio ac yn y blaen. Y gobaith yw y bydd y canllawiau o fudd i eisteddfodau newydd sbon ac o bosib i eisteddfodau sydd eisiau ychwanegu at eu seremonïau presennol. Mae'r canllawiau ar gael oddi ar wefan y gymdeithas neu drwy gysylltu â Mei neu Shân Croff, mae eu manylion ar dudalen 2.

llongyfarchiadau!

Ffion Haf, enillydd lluo wobrau yn Eisteddfod Y Tymbl.

Beti Wyn James, Enillydd y Gadair yn Eisteddfod Y Tymbl.

CYFARFOD EISTEDDFODAU SIR GÂR

Dyma lun o rhai a ddaeth i gyfarfod a drefnwyd gan y Gymdeithas yn ddiweddar i roi gwybod i eisteddfodau yn Sir Gâr sut y gallwn fod o gymorth iddynt. Roedd cynrychiolwyr o'r eisteddfodau canlynol yn y cyfarfod: Llangadog, Felindre, Pumsaint, Yr Hendy, Llandyfaelog, Y Tymbl, Mynydd y Garreg, Abergorlech, Bancffosfelen, Eisteddfod y Dysgwyr De Orllewin Morgannwg, Rhydaman, Pontarothi. Rhag ofn i chi gyfrif pennau, gwell fyddai i ni dynnu sylw at y ffaith bod rhai wedi gadael cyn i'r llun gael ei dynnu! Yn y llun hefyd i'r dde o'r faner, mae Shân ein Swyddog Datblygu a drefnodd y cyfarfod. Ddiwedd Hydref cynhaliwyd cyfarfod ym Mhenfro, yng Nghlwb Rtygbi Crymych lle daeth swyddogion o eisteddfodau Llandudoch, Maenclochog, Brynberian, Crymych, Castell Newydd Emllyn, Cenarth a Bryngwenith. Mae cyfarfodydd ar y gweill ym Môn a Dinbych.

Raffl Fawr y Gymdeithas

Cyfle gwyich i godi arian

Eto eleni mae'r Gymdeithas yn cynnig tocynnau raffl i aelodau. Am bob tocyn a werthir, ar ôl y 15 cyntaf, caiff yr eisteddfod gadw'r arian. £1 yr un fydd tocynnau. Cysylltwch â Mei neu Shân.

Ffrindiau 'steddfodol

Cofiwch, am ba bynnag reswm, bod modd i chi gysylltu â ni ar Facebook: Cymdeithas Eisteddfodau Cymru

'steddfota DRWY'R POST

Hoffech chi dderbyn copi o 'Steddfota drwy'r post? Cysylltwch â Shân neu Mei neu ewch i'n gwefan.

mynnu gair

Os hoffech chi ddefnyddio gwasanaeth ein Swyddogion Datblygu mae croeso i chi gysylltu â nhw yn y cyfeiriadau isod:

Swyddog Datblygu y De
Shân Crofft

shân@steddfota.org

02920 213596

07770 870605

Swyddog Datblygu'r Gogledd

Meirion MacIntyre Huws

mei@steddfota.org

01286 660 364

07887 654 251

galw am luniau

Diflas iawn fyddai'r newyddlen hon, yn ogystal â'n gwefan, heb luniau da. Cofiwch anfon unrhyw luniau sydd gennych o fydd yr eisteddfodau at Mei neu Shân.

DATHLU DEUGAIN OED

EISTEDDFOD GADEIRIOL TREUDDYN

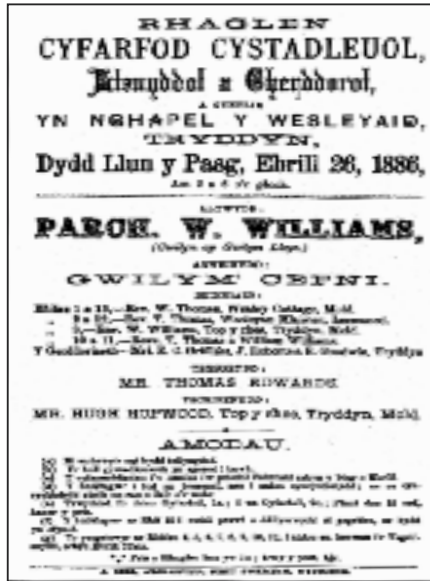
Eisteddfod Treuddyn 1863 – 1999

Eleni mae Eisteddfod Gadeiriol Treuddyn yn dathlu ei phen-blwydd yn ddeugain oed. Ers degawdau mae'r eisteddfod wedi llwyfannu digwyddiad diwylliannol, gan roi cyfle i nifer o blant ac oedolion berfformio o flaen cynulleidfa.

Mae'r trefnwyr yn ymfalchïo yn y ffaith mai hon yw'r unig Eisteddfod yn Sir y Fflint, ac yn falch iawn ei bod wedi gallu parhau cyhyd mewn ardal sydd mor agos at y ffin rhwng Cymru a Lloegr.

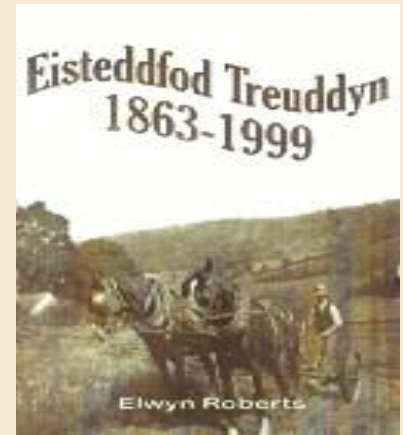
Llwyfannodd Eisteddfod Gadeiriol Treuddyn yr eisteddfod gyntaf yn y gyfres hon ym mis Tachwedd 1975 dan nawdd y prosiect Ansawdd Bywyd sydd wedi'i lywio gan Gyngor Dosbarth Alun a Glannau Dyfrdwy. Cyn hynny roedd Eisteddfod Treuddyn neu 'Gyfarfod Cystadleuol, Llenyddol a Cherddorol' yn bodoli ers 1863.

Mae'r eisteddfod yn trefnu digwyddiadau codi arian ac

Taflen yn hysbysebu 'Gyfarfod Cystadleuol, Llenyddol a Cherddorol' yn 1886.

ddiolchgar eu bod yn ddigon ffodus i dderbyn cymorth ariannol gan unigolion ffyddlon a Chyngor Cymuned Treuddyn. Dymuna'r Gymdeithas bob hwyl iddynt a gobeithio aiff Eisteddfod Treuddyn yn ei blaen, o nerth i nerth, yn gant oed!

Mae'r llyfr yma'n olrhain hanes Eisteddfod Treuddyn o 1863 hyd 1999. Mae'n esbonio mai selogion y capel gychwynnodd yr Eisteddfod yma mae'n debyg ar ôl gweld pobl yn cyfarfod mewn tafarndai i fwynhau canu ac adrodd cerddi. Roeddent am eu hachub rhag y ddioid gadarn. Cynhaliwyd yr Eisteddfod mewn capeli ar y dechrau, ac mae'r llyfr yn trafod y Cymry adnabyddus, megis Nansi Richards Telynores Maldwyn, a fu'n ymweld â'r Eisteddfod gan ei rhoi ar y map.

Mae'r llyfr yn edrych ar yr amrywiol gadeiriau Eisteddfod a enillwyd dros y blynyddoedd, yn dyfynu cerddi buddugol ac yn adrodd amrywiol straeon a hanesion o wahanol gyfnodau. Mae'r rhain yn cynnwys geiriau un dyn oedd wedi byw yn Llundain ers blynyddoedd oedd yn cofio gydag ias oer ei brofiad o sefyll ar y llwyfan yn chwech oed i adrodd cerdd Gymraeg i ystafell orlawn. Mae'n cofio ei athro'n gwthio ei afal i'w boced cyn iddo fynd ar y llwyfan ac yntau'n gorfod sefyll yno'n anghyfforddus yn ceisio adrodd a'i afal yn creu siapiau rhyfedd iawn yn ei drowsus!

A yw hi'n benblwydd ar eich eisteddfod chi?

Rhowch wybod i ni ac fe gaiff sylw yn Steddfota ac ar ein gwefan. Mae manylion Mei ar dudalen 2.

YSGOLORIAETH CYMDEITHAS EISTEDDFODAU CYMRU – GWERTH £1,000

Cynigir Ysgoloriaeth Cymdeithas Eisteddfodau Cymru yn flynyddol o 2015 i alluogi'r rheiny sydd yn cyrraedd Llwyfan y Brifwyl yng nghystadleuaeth blynyddol y Gymdeithas i dderbyn hyfforddiant pellach ym maes perfformio ar lwyfan eisteddfodol. Cystadleuaeth y Gymdeithas am 4104 i 2015 yw: **YMGOM**, 10–26 oed – (2 neu fwy mewn nifer). Thema: Hunan Ddewisiad. Dim hwy na 5 munud i'w pherfformio. Noddwyr yr ysgoloriaeth yn 2015, **gwerth £1,000**, yw Cymrodoriaeth Eisteddfod Talaith a Chadair Powys. Ni chaniateir ennill yr ysgoloriaeth fwy na dwywaith o fewn pedair blynedd. Os yw Cystadleuaeth Cymdeithas Eisteddfodau Cymru'n cynnwys mwy nag un cystadleuydd, fe rennir yr ysgoloriaeth rhyngddynt.

anrhydeddu

Yn ystod Cyfarfod Blynyddol y Gymdeithas ym Mhrifwyl Llanelli, anrhydeddwyd nifer o unigolion am eu gwaith diflino dros eu heisteddfodau lleol. Dyma luniau ohonynt yn derbyn tystysgrif cain i nodi'r digwyddiad gan Garry Owen.

Ann Evans, Felindre.

Catherine Ramage, Castell Newydd Emlyn.

Ceri Davies, Brynberian.

Cyril Evans, Tregaron

Elsie Morgan, Penrhyn-Coch

Geraint Rees, Mynydd y Garreg

Gwladys Davies, Garnant.

Hazel Thomas, Cwmdy.

Huw John, Llandyfaelog.

John Thomas, Castell Newydd Emlyn.

Mai Ellis, Llandrindod.

Mair Williams, Pumsaint.

Margaret Lloyd, Y Tymbl.

Mary Jones, Llanbedr Pont Steffan.

Mairwen Jones, Penrhyn-Coch

Megan Jones, Talgarreg.

Megan Price, Troedrhwdalar.

Meirion Griffiths Davies, Rhydlewis.

Neli Jones, Ponrhydfendigaid.

Phyllis Bell, Felindre, Abertawe.

Stella Traherne, Bancffosfelen a Chrwbin.

Terwyn Tomos, Llandudoch.

W. John Griffiths, Talgarreg.

Fel mae'n siŵr eich bod wedi sylwi, eisteddodau'r de a arhydeddwyd eleni. Tro'r gogledd fydd hi yn Eisteddfod Maldwyn a'r Gororau 2015, ac felly am yn ail yn flynyddol wedyn.

Y dystysgrif a gyflwynwyd mewn ffrâm i bawb.

Dychwelyd Cwpan 1966

Gwyneth Rowlands

Nage, nid stori am Gwpan Pêl-droed y Byd yw hon, ond cwpan bwysicach o lawer i ni eisteddfodwyr. Mae'n stori hir ond yn werth ei hadrodd!

Yn y 1960au un o selogion y *circuit* eisteddfodol oedd Gwyneth Rowlands, yn wreiddiol o Lanwrtyd. Bu'n cystadlu'n frwd yn yr eisteddfodau lleol ac enillodd lu o wobrau. Wrth i'r blynyddoedd fynd heibio aeth Gwyneth i Brifysgol Aberystwyth lle graddiodd cyn mynd i ddysgu Cymraeg a Lladin yn ardaloedd Yr Wyddgrug, Rhuthun a Llangollen.

Wedi gyrfa hir o ddysgu, penderfynodd ymddeol a symudodd yn ôl i Lanwrtyd i edrych ar ôl ei mam (a gafodd fyw yn 100 oed). Ar ôl symud nôl i'r hen gynefin ymunodd Gwyneth â Phwyllgor Eisteddfod Llanwrtyd ac un o'i chyfrifoldebau oedd cyd-arwain o lwyfan yr eisteddfod yn y sesiynau nos. Fe wnaeth hynny am flynyddoedd lawer.

Yn hynod o drist, bu farw Gwyneth yn sydyn iawn fis Mehefin eleni a hithau'n ddim ond 72 oed. Wrth i'w chyfnither, Mary Morgan (y perthynas agosaf) fynd drwy gartref Gwyneth i glirio'i phethau daeth o hyd i swp o gwpanau eisteddfodol, a phenderfynodd eu rhoi i Eisteddfod Llanwrtyd i'w defnyddio fel gwobrau.

'Roedd un o'r cwpanau wedi dod o Eisteddfod Dyffryn Elwy a chredir iddi gael ei hennill gan Gwyneth am y Prif Adroddiad ym 1966. Wrth drafod yr hanes yn ystod cyfarfod Pwyllgor

Y Gwpan

Cymdeithas Eisteddfodau Cymru'n ddiweddar soniodd Dennis Davies, Llanrwst ei fod yn cofio Gwyneth yn adrodd mewn eisteddfodau yr un pryd ag y bu yntau'n cystadlu a'i fod yn sicr mai hi oedd yr enillydd.

'Roedd Mary Morgan a phwyllgor Eisteddfod Llanwrtyd yn awyddus iawn i'r gwpan gael ei dychwelyd i Eisteddfod Dyffryn Elwy i'w defnyddio efallai, fel 'Cwpan Her'. Mae Pwyllgor Eisteddfod Dyffryn Elwy wedi cyffroi bod y gwpan wedi dod i'r golwg ar ôl bron hanner canrif. Maent yn ddiolchgar iawn i deulu

Gwyneth Rowlands a Pwyllgor Eisteddfod Llanwrtyd am benderfynu ei dychwelyd i Ddyffryn Elwy. Bydd y pwyllgor llawn yn cyfarfod yn hwyrach mis hyn er mwyn penderfynu sut i gyflwyno'r cwpan fel gwobr yn ei heisteddfod.

Galw am adroddiadau digri

Mae'n fwriad gan y Gymdeithas gyhoeddi nifer o adroddiadau digri a darnau heb eu hatalnodi. Rydym yn apelio felly arnoch chi eisteddfodwyr am ddeunydd felly er mwyn casglu celc amrywiol. Anfonwch unrhyw ddarnau at Mei neu Shân os gwelwch yn dda!

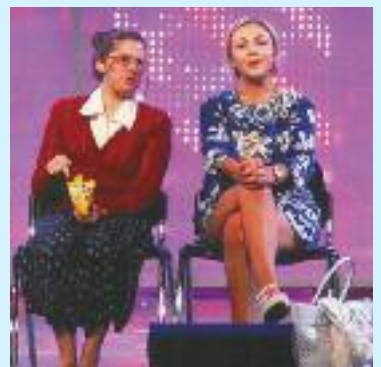
AELODAU NEWYDD - PELL AC AGOS!

Mae tair eisteddfod wedi ymaelodi â'r Gymdeithas yn ddiweddar. Y ddwy gyntaf yw Eisteddfod Pontarothi ac Eisteddfod Llanrug a Chwm y Glo. Edrychwn ymlaen at gydweithio â nhw.

Yr ail yw Eisteddfod Trevelin yn y Wladfa! Ond, er mawr siom i Mei a Shân, nid yw cyllideb y Gymdeithas yn caniatáu i'n Swyddogion Datblygu fynd i Batagonia i'w cyfarfod! Serch hynny rydym yn gobeithio y bydd yr eisteddfod, gyda chymorth y Gymdeithas, yn mynd o nerth i nerth.

Ymgomau ar gael

I gyd-fynd â'r ffaith mai Ymgom yw testun ein cystadleuaeth am 2014-2015, mae'r Gymdeithas ar fin cyhoeddi taflen yn cynnwys nifer o ymgomau addas. Fe fydd y ddogfen ar gael ar ein gwefan cyn bo hir:

www.steddfota.org

Cysgodi Beirniaid

Trefnwyd Cynllun Mentora Beirniaid ar y cyd â'r Eisteddfod Genedlaethol eleni a bu cryn drafod ar y cunllun. Ond a oedd yn llwyddiant ai peidio? Bu *Steddfota'n* holi dau o'r cyw feirniaid am eu hymateb.

Davinia Davies

Fy mhrofiad mewn tri gair o gysgodi'r beirniaid cerddoriaeth fel rhan o gynllun

mentora beirniaid Eisteddfod Sir Gâr 2014 yw: gwerthfawr, gwyth a godidog! Dechreuodd fy mhrofiad gyda'r beirniaid profiadol a chroesawgar sef Beryl Lloyd Roberts, Iwan Roberts a Huw Williams, ar Sadwrn cynta'r 'steddfod gyda'r corau cymysg dros 45 o leisiau. Yna ar y Sul, cefais wrando a dethol y corau cymysg hyd at 35 o leisiau, cyn gorffen ar y Sadwrn ola, gyda'r corau meibion dan 45 o leisiau a dros 45 o leisiau. Beth oedd yn arbennig am y profiad oedd clywed barn y beirniaid am y gystadleuaeth cyn y perfformiadau, ac yn sicr y drafodaeth am bob côr wedi'r cystadleuaeth. Roedd y beirniaid yn edrych am nifer o'r gofynion

cerddorol megis dealltwriaeth o'r gerddoriaeth a'r geiriau, mynegiant, y ffordd roedd y cor yn cyfathrebu gyda'i cynulleidfya yn ogystal a sylw manwl at y darn prawf. Bu trafod mawr ynghlyn a'r holl gorau, gyda'r beirniaid yn holi am fy safbwynt i, ac yn llwyddo i gytuno bob tro ar yr enillwyr. Roedd yn gwaith dan sylw yn bwysig iawn, ond roedd y dwysder o feirniadu yn cael ei dorri gan ysgafnder, personoliaethau a hiwmor priodol y tri beirniaid.

Mi fydd cyngor y beirniaid yn aros gyda fi am byth, a gobeithio y byddaf yn gallu defnyddio'r profiad yma tra'n beirniadu yn Eisteddfod Gadeiriol Pumpsaint 2014, Eisteddfod y Ffermwyr Ifanc Ceredigion 2014 yn ogystal ag Eisteddfodau'r Urdd 2015.

Rwy'n ddiolchgar iawn i Gymdeithas Eisteddfodau Cymru ac i'r Eisteddfod Genedlaethol am adael i mi fod yn rhan o'r cynllun amhrisiadwy hwn. Mi fydd cyngor y beirniaid

yn aros gyda fi am byth, a gobeithio y byddaf yn gallu defnyddio'r profiad yma tra'n beirniadu yn Eisteddfod Gadeiriol Pumpsaint 2014, Eisteddfod y Ffermwyr Ifanc Ceredigion 2014 yn ogystal ag Eisteddfodau'r Urdd 2015.

Donald Morgan

Roedd y profiad yn un hapus iawn, ac mi gefais llawer o trafod fy sylwadau gan

Mr Geraint Hughes un o'r cyd Feirniaid ac hoffem ddweud bod y ddau ohonom yn cytun ar rhan fwyaf o ddehongliadau y Cystadleuwyr yn yr Llefaru Unigol Dan 12 ar Llefaru or Ysgrythur wnes i gysgodi.

Yn y gystadleuaeth cyntaf cefais eistedd ar bwys y prif feirniad ond roeddwn yn teimlo fel fy mod yn ysbryd wrth ei ysgwydd braidd a chefais dim trafod. Ond yn yr ail gystadleuaeth cefais llawer fwy o wybodaeth a thrafod wrth eistedd ger y cyd-feirniad Mr Geraint Hughes. Gobeithio nawr gallaf roi'r profiad a'r cyngor a dderbynais gan Mr Hughes ar waith pan fyddaf yn beirniadu nesaf mewn Eisteddfod.

Rwy'n ddiolchgar am y profiad a diolch yn fawr i Mr Geraint Hughes am fod mor groesawgar ac am adael i mi roi fy sylwadau ac am iddo roi ei brofiad ef a'i awgrymiadau i mi.

“ Rwy'n falch iawn bod y Gymdeithas am barhau â'r cynllun ac wedi mynd i bartneriaeth gyda'r Eisteddfod Genedlaethol. Yn sicr bod mantais iddo gyda'r cyw feirniaid yn medru gwrandao ar drafodaeth y beirniaid a rhoi eu safbwynt hwythau. Hefyd roeddent yn medru gweld beth a gynhwysir mewn beirniadaeth ysgrifenedig.

– Geraint Hughes, Beirniad

Y criw a gymerodd ran yn 'Rhywun Mawr yn y Man', yn y Lolfa Lên ar Faes yr Eisteddfod Genedlaethol eleni: Y Prifardd Guto Dafydd, Gwenllian Llwyd, Annest Wyn Jones, Ilan Wyn Jones, Dylan Huw Edwards, Sioned Dafydd a'r Prifardd Twm Morys.

Cofiwch: mae modd lawrlwytho Rhestrau Testunau llawer iawn o eisteddfodau oddi ar wefan y Gymdeithas hefyd.

TACHWEDD 2014

Tachwedd 22ain – Eisteddfod Trallong	Mary Robinson	01874 624350
Tachwedd 29ain – Eisteddfod y Foel	Dawn Jones	01938 820272
Tachwedd 29ain – Eisteddfod Abergorlech	Jean Huxley	01874 730282
Tachwedd 29ain – Eisteddfod Aelhaearn	Mary C. Jones	01286 660768

IONAWR 2015

Ionawr 24ain – Eisteddfod Gadeiriol Chwilog	Gwyn Parry Williams	01766 810717
Ionawr 30ain – Eisteddfod Dihewyd	Meinir Lewis	01570 470050
Ionawr 31ain – Eisteddfod Capel MC Cenarth	Julia James	01239 710808
Ionawr 31ain – Eisteddfod Garndolbenmaen a'r Cylch	Rose A. Jones	01766 530772

CHWEFROR 2015

Chwefror 7fed – Eisteddfod Llaurplwy' a Phenstryd Trawsfynydd	Greta Ellis	01766 540227
Chwefror 7fed – Eisteddfod Gadeiriol Crymych	Lynwen ap Gwynedd	01239 698681
Chwefror 21ain – Eisteddfod Gadeiriol Llanegryn	Bethan Davies	01654 711052
Chwefror 21ain – Eisteddfod Gadeiriol Llanllyfni	Lowri Griffith	01286 880291
Chwefror 21ain – Eisteddfod Gadeiriol Brynberian	Ceri Davies	01239 891296
Chwefror 27ain – Eisteddfod Swyddffynnon a'r Cylch	Annwen Isaac	01974 831668
Chwefror 28ain – Eisteddfod Gadeiriol Llanfihangel ar Arth	Gerald Coles	01559 384987

MAWRTH 2015

Mawrth 6ed – Eisteddfod y Dysgwyr Gogledd Ddwyrain Cymru	Manon Prysor Huws	01248 383928
Mawrth 13eg – Eisteddfod y Dysgwyr De-Orllewin Cymru	Lowri Gwenllian	01792 642294
Mawrth 27ain – Eisteddfod y Dysgwyr Gogledd Orllewin Cymru	Manon Prysor Huws	01248 383928

EBRILL 2015

Ebrill 3ydd a 4ydd – Eisteddfod Gadeiriol Llangadog a'r Cylch	Morfydd James	01550 777047
Ebrill 6ed – Eisteddfod Capel Talybont, Rhyduchaf, Y Bala	Gwenan Jones	07861 925222
Ebrill 10fed – Eisteddfod Gadeiriol Bryngwenith	Ann Lewis	01239 710144
Ebrill 11eg – Eisteddfod Gadeiriol Mynytho – Testunau Llên	Dilwyn Thomas	01758 740704
Ebrill 24ain a 25ain – Eisteddfod Gadeiriol Penrhyncoch	Ceris Gruffudd	01970 828017

Eisteddfod 'Newydd' Cwmystwyth 2015

Ar adeg pan fo cwynion bod eisteddfodau'n gwegian yma ac acw, braf yw cael cyhoeddi y bydd eisteddfod a ddaeth i ben yn y 1960au yn cael ei chynnal ym mis Medi 2015 – yng Nghwmystwyth. Mae'r eisteddfod eisoes wedi ymaelodi â'r Gymdeithas ac am fanteisio ar y grant o £250 a roddir i eisteddfodau fel cymorth i atgyfodi fel hyn.

Cofiwch gysylltu ymlaen llaw ag unrhyw eisteddfod yr ydych am ymweld â hi i gadarnhau bod y dyddiadau uchod yn gywir.

www.steddfota.org